

# Cartea de teatru

## GEORGES BANU

NOTRE THÉÂTRE  
LA CERISAIE,  
cahier de spectateur



ACTES SUD  
ACADÉMIE EXPÉRIMENTALE DES THÉÂTRES

Marina  
CONSTANTINESCU

## Umezeala funerară din LIVADA DE VIȘINI

Sfârșitul acesta de mileniu este sub semnul *optimismului tragic*, formulă găsită de un important om de știință, formulă asupra căreia cuget de când am întâlnit-o. În Apocalipsa pe care o trăim, în șirul de umilințe pe care trebuie să le traversăm pentru a ne păstra demnitatea existenței, pentru unii, din ce în ce mai puțin, o supapă rămâne cultura. Intervalul pe care îl petreci citind, privind un spectacol, un film, un tablou a rămas un privilegiu spiritual, un lux care nu mai ține de meserie, ci de propriul sistem de autosalvare. Cartea lui George Banu, „*Livada de vișini*” – *caiet de spectator*, publicată la „Actes Sud” și Academia Experimentală de Teatru (Paris) în seria „Timpul teatrului” este o bucurie întru spirit și nu cred că o recenzie tradițională i s-ar potrivi. De aceea, voi evita verdictele și voi căuta să enumăr câteva dintre motivele pentru care trebuie parcursă pentru ca la sfârșit să

puteți căpăta o nouă formă de energie.

Încă de la început, autorul ne anunță că această carte se poate defini ca jurnalul unui spectator avertizat. Un jurnal așadar nici sistematic, nici didactic, în care nu presiunea evaluării, a ierahiilor, a studiului cu morgă primează, ci pur și simplu „voluptatea intelectuală” de a te desfăta observând, din câte unghiuri, lumea acestei piese cehoviene punctual, și a lui Cehov în general. Sigur că majoritatea considerațiilor nu se pot sustrage observațiilor de mare finețe ale criticului, dar limbajul în care sunt formulate translează scriitura din spațiul actului critic, să spunem, spre cel al eseisticii. De fapt, observațiile și comentariile lui George Banu, manifestate cu un aer de mare naturalețe, sunt vârful unui aisberg sau al unei piramide. O bază solidă (care nu este arătată cu ostentație), de studiu, introspecție și cufundare în Cehov stă la temelia unei construcții esențializate. Totul pare a fi fost privit sub lupă pentru a surprinde detalii surprinzătoare care nasc conexiuni spectaculoase și care îl provoacă pe cititor să-și creeze și o variantă proprie plecând de la gândul autorului. *Livada de vișini* este nu doar o operă testamentară, ci, o consideră George Banu, un centru cehovian în jurul căruia gravitează, în cartea sa, sateliții, adică cele mai importante puneri

în scenă care au marcat ultimii treizeci de ani. Data primei reprezentări a piesei la Moscova, 1904, plasează *Livada de vișini* la o răscruce. La fel, anul în care apare cartea lui George Banu, 1999, o plasează într-o postură similară: amândouă anunță un secol și-l petrec pe celălalt, apus și răsărit. La un secol depărtare aproape, „spectatorul avizat” George Banu oferă parcă un subtitlu piesei lui Cehov și propriei cărți: *Livada de vișini* sau viața fără răspuns. „Livada” este îmbibată de o umezeală funerară (spune un amic al scriitorului). „Să o citești din perspectiva secolului. De acolo vine tragicul.”, spune scriitorul însuși. A scrie despre această uluitoare piesă și despre sateliții săi, este, la urma urmelor o întrebare (care-și găsește răspunsul, iată!) asupra hotărârii de a continua lupta pentru apărarea artei. Și ea trebuie apărută la acest sfârșit de secol și de mileniu aiuritor ca și pierderea livezii, ca și fantomele care o bânuie ca pe un lucru abandonat sau cu apartenență incertă.

George Banu vorbește despre „noblețea eșecului” din care Japonia arhaică și-a făcut prima virtute a eroilor săi. Această stare locuiește ceea ce autorul numește „complexul livezii”. Complexul stă în centrul neliniștii acestui sfârșit de secol, acestui timp al purgatorului care atrage mai degrabă răul decât binele. Despre eșec vorbim mereu. Dar

despre noblețe? Există noblețe în compromis? George Banu apropie *Livada de Faust* prin momentul de început când se constată eșecul. Din această perspectivă, *Lopahin* pare a fi un *Mefisto* care propune pentru supraviețuire, același pact: vânzarea de sine. Acceptarea înseamnă salvare. *Liubov* și *Gaev*, „cuplu androgin”, resping fără o urmă de luptă soluția propusă. „La ei”, spune autorul, „indiferența este o formă de rezistență”.

După o serie de considerații generale care plasează subiectul tratat într-un context mai larg, uman, social se intră în analiza propriu-zisă. Aș zice că stilul este într-un fel balzacian: discuția asupra montărilor se deschide cu o punere în cadru. Facem cunoștință cu detalii ale spațiului scenografic, trecând în revistă spectacole, regizori, scenografi. Fiecare propunere scenografică – decor, cromatică – poartă emblema montării, a liniei pe care a imprimat-o regizorul. Familiarizați cu cadrul, putem observa ce se întâmplă cu personajele care populează scena. Pătrundem în lumea lui Brook și Strehler, ale căror mizanscene sunt considerate două mari repere spectacologice, a lui Zadek, Andrei Șerban, Lassalle, Penciulescu, Anatoli Efros, Lev Dodin, Harag, Vlad Mugur, Krejca... Personajele sunt introduse ușor unul câte unul, studiate, comentate într-un

discurs comparativ și, de aceea, extrem de complex. Fiecare interpretare aduce și descoperă ceva nou. George Banu este cel care *numește* noutatea, care scormonește până la cel mai subtil detaliu, aproape metafizic, interiorul fiecărui personaj, legăturile dintre ele, felul cum a fost citit personajul de un regizor sau de un altul. Este ca și cum te-ai afla singur pe o insulă pustie, doar cu o carte în mână. Încet-încet, personajele se întrupează, unul câte unul, se însuflețesc, pustietatea îți este alungată și te trezești cu o insulă populată de eroii emblematici ai lui Cehov, strânși în această piesă testamentară. Ei își schimbă

înfățișarea, atitudinea, în funcție de cine îi „comandă”. Se naște astfel un spectacol spectaculos, de un mare dinamism, imagini care sunt în continuă mișcare, urmărim chipuri, gesturi, trasee și direcții pe care și în care evoluează personajele, actorii. Aici, marele regizor este George Banu. El dirijează această simfonie cu variațiuni, el armonizează voci, nuanțe, efecte, amintiri. Andrei Șerban a făcut o reprezentație în care jucau toate cele trei distribuții alternative. Într-o scenă o juca pe *Liubov* Leopoldina Bălănuță, în următoarea intra Ileana Stana-Ionescu, de exemplu. În cartea lui George

Banu se schimbă și spațiile, și costumele și atitudinile și tipurile de relații. Nu mai este vorba doar de complementaritate, ci, pe o treaptă superioară, de complexitate.

Caietul său de spectator avizat, – îndrăgostit și obsedat de *Livada de vișini*, fin observator al marilor interpretări regizorale ale acestei partituri – se citește pe nerăsuflăte. Este o călătorie teatrală, o aventură spirituală, o întâlnire cu optimismul tragic al lui Cehov, al sfârșitului lui de secol, al sfârșitului nostru de mileniu, o întâlnire cu un cunoscător împătimit de teatru, cu un erudit pe acest teritoriu: George Banu.

